

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ У НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Статтю присвячено виявленню її характеристик педагогічних засад запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей.

Ключові слова: європейські освітні стандарти, міжнародні зв'язки, педагогічні засади.

Статья посвящена выявлению и характеристике педагогических основ введения европейских образовательных стандартов в обучении английского языка филологических специальностей.

Ключевые слова: европейские образовательные стандарты, международные связи, педагогические основы.

The article is devoted to finding out and characteristic of pedagogical conditions of implementation of European educational standards in the process of teaching English to students of philological specialities.

Key words: European educational standards, international connections, pedagogical basics.

На початку третього тисячоліття Україна переживає складний період трансформації суспільного розвитку й радикальних перетворень у галузі освіти, намагаючись вийти на рівень європейських та світових стандартів і приєднатись до Болонської конвенції, тому дослідження в галузі педагогічної науки відрізняються спрямованістю на реформування системи освіти в Україні у відповідь на постійно змінювану геополітичну ситуацію в світі, нові виклики ХХІ століття та зміни в житті й свідомості громадян.

Корінні зміни в житті нашої країни, реформування українського суспільства значною мірою вплинули на характер і зміст професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Розширення міжнародних зв'язків, залучення все більшої кількості людей різних професій до міжнародного спілкування й співробітництва висуває нові вимоги до випускника вищої школи, серед яких, зокрема, вільне володіння принаймні однією іноземною мовою. Сучасне розуміння опанування іноземної мови передбачає сформованість навичок читання, письма, сприйняття мови на слух та здатність спілкуватися іноземною мовою у відповідних ситуаціях академічної, повсякденної та професійної взаємодії.

У сучасній педагогічній науці питання формування комунікативної компетенції студентів філологічних спеціальностей з урахуванням вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти досліджувались з позицій діалогу культур багатьма вченими: В.В. Сафоновою, П.В. Сисоєвим, М.М. Боліною, М.В. Булигіною (Росія), О.Б.Бігич, Н.Ф. Бориско, С.Ю. Ніколаєвою, Л.В. Калініною, Т.І. Олійник, Л.Ф. Рудаковою, Н.К. Складенко, І.Г. Тараненко (Україна) та ін. Водночас вирішення проблеми запровадження європейських стандартів у навчання англійської мови студентів-філологів не може вважатись достатньо розробленим і тому потребує окремих досліджень. З огляду на ситуацію, що склалася, дану статтю присвячено виявленню педагогічних засад запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей.

Мета статті: охарактеризувати виявлені в процесі дослідження педагогічні засади впровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей.

Завданнями статті передбачається:

- здійснити аналіз державних документів стосовно стандартів вищої освіти;
- на основі аналізу державних документів та з урахуванням викладацької практики описати педагогічні засади впровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови майбутніх філологів.

Відповідно до ст.11 Закону України «Про вищу освіту» [1] стандарти освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу й рівня освітніх та фахових програм підготовки студентів. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форми здобуття освіти. Згідно з Державним класифікатором професій України кваліфікація фахівця визначається рівнем освіти та спеціалізацією [2, с. 11]. Таким чином, існує зв'язок між кваліфікацією (рівнем професійної діяльності) і рівнем вищої освіти. Структура стандартів вищої освіти є ієрархічною сукупністю взаємопов'язаних компонентів, що встановлюють вимоги на рівні держави, на рівні галузі та на рівні вищого навчального закладу.

Сьогодні в Україні встановлено перелік напрямів та спеціальностей фахової підготовки студентів, що налічує 76 програм підготовки бакалаврів і понад 500 спеціальностей у програмах підготовки магістрів [2]. Структури галузей знань та напрямів підготовки повною мірою відповідають наведеним у Міжнародній Стандартній Класифікації Освіти, що спрощує процес визнання і нострифікації документів про освіту.

Вищі навчальні заклади самостійно встановлюють нормативно-методичні документи, які регламентують навчальну роботу в закладі (навчальні плани, програми навчальних дисциплін тощо) і визначають 30-35 % змісту підготовки студентів. Як зазначає В.Г. Кремень, реальний стан соціально-економічних відносин в Україні спонукає систему вищої освіти зайняти активну позицію в суспільстві, адаптуватися до нових умов [3].

У сучасних умовах постійного виникнення й закриття вищих навчальних закладів різних форм власності, невизначеності державної політики у сфері вищої освіти, декларативності переходу до європейської системи оцінювання знань студентів тощо першою й найважливішою передумовою запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів-філологів вважаємо сталий розвиток системи вищої освіти в Україні, оскільки всі інші умови базуються саме на ній.

За визначенням О.П. Мещанінова, теоретико-методологічною основою сталого розвитку університетської освіти є концептуальна модель з розширеною можливістю обрання схеми-маршруту для здійснення студентами власного вільного вибору гармонійного, професійного самодослідження, мотивації й саморозвитку ними своїх індивідуальних відмінностей, особливостей

та неповторної цінності. Така модель є передумовою й основою організаційно-педагогічного супроводу гармонійної самореалізації як майбутнього фахівця, так і в цілому самої університетської системи освіти, виступає підсистемою підтримки прийняття рішень в умовах невизначеності, багатоваріантності та високого ступеня відповідальності за власний особистий вибір [4, с. 16].

З огляду на європейську інтеграцію України в процесі навчання англійської мови студентів-філологів слід переосмислити мету іншомовної підготовки випускника ВНЗ, звернути особливу увагу на формування додаткової мотивації до оволодіння англійською мовою як засобом міжнародного спілкування і послідовно втілювати у навчально-виховному процесі вищої школи принципи, що відображають:

- загальноєвропейські цінності: свободу, демократію, права людини в суспільстві;
- повагу до загальноєвропейських законодавчих актів про права людини;
- прагнення до збалансованості інтересів представників різних країн і народів Європи, до проведення спільних акцій, спрямованих на розв'язання екологічних, економічних, соціальних і політичних проблем сучасної Європи і світу;
- відкритість і толерантність до представників інших культур, готовність вивчати традиції і звичаї інших народів; відмову від упередженого ставлення до іноземців, готовність знайти взаєморозуміння [5].

Одним з найважливіших завдань для України на шляху її інтеграції до Болонського процесу є забезпечення умов для розширення мобільності студентів та персоналу. Це стосується українських студентів, викладачів і науковців, яким надається підтримка в рамках міжнародних угод: 86 міжурядових та 46 міжвідомчих угод з 61 країною світу, 17 з них про взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені і вчені звання, прямих угод між вищими навчальними закладами і науково-дослідницькими установами та міжнародними програмами, що реалізуються в Європейському регіоні і є доступними для України. Це програми ДААД (Німеччина), ОАД (Австрія), ТЕМПУС (ЄС).такі потужні програми ЄС як Sokrates-Erasmus і Leonardo також дуже важливі для України [2, с. 15].

Як зазначається в Основних засадах розвитку вищої освіти України [2], значно сприяє мобільності молодих українців і вивчення європейських мов як в Україні, так і на різноманітних мовних курсах у європейських країнах. Водночас, доступ наших громадян до національних грантів (стипендій), як і в багатьох інших європейських країнах, обмежений. Однією з найбільших перешкод для розвитку мобільності, що певною мірою негативно впливає на її динамічний розви-

ток, є фінансові й часто мовні проблеми та візова підтримка.

Автономія ВНЗ дозволяє розробляти й реалізувати власні програми взаємообміну та стажування студентів і викладачів в інших університетах України і світу. До основних факторів, які впливають на мобільність українських студентів, відносяться: надання їм допомоги в отриманні віз для навчання; забезпечення інформацією про умови навчання в університетах України та інших європейських країн; спрощення умов щодо поєднання навчання у ВНЗ з роботою та навчанням в іншому навчальному закладі; узгодження навчальних планів та програм підготовки фахівців відповідних напрямів ВНЗ України та європейських країн; введення короткострокових курсів вивчення іноземної мови; розширення взаємного обміну студентами між ВНЗ України та Європи.

Відповідно до вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти щодо рівнів володіння іноземною мовою студенти вищих навчальних закладів повинні «володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей» [6, с. 24]. У контексті Рекомендацій Ради Європи студент розглядається як суб'єкт, який сам ставить собі мету навчання, а викладач вибирає для нього стратегію досягнення цієї мети. В Рекомендаціях підкреслюється, що мовні навички – це тільки база, інструментарій для досягнення позитивного результату на рівні комунікативних дій, і, наприклад, граматики чи лексики не повинні бути ізольованим від комунікативних цілей об'єктом викладання [6, с. 20]. Реалізація обраної стратегії досягнення мети вивчення мови кожним студентом можлива за умов кваліфікованого методичного супроводу з боку викладача іноземної мови, що значною мірою залежить від його компетентності та налаштованості на співпрацю.

Нова мовна політика та оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування потребують інших підходів до методики викладання, удосконалення професійної та іншомовної комунікативної компетенції викладачів, розробки сучасних технологій навчання, оскільки наразі мовна освіта в Україні розглядається як полікультурний, полілінгвальний простір; провідні принципи її реалізації ґрунтуються на мовному й культурному плюралізмі.

Статус іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування забезпечується комунікативно орієнтованим підходом до її вивчення. У цьому контексті слід зазначити, що навчання мови – це процес систематичного і послідовного передавання викладачем знань, формування вмінь і навичок у сфері іноземних мов, процес

активного й усвідомленого засвоєння їх студентами, процес утворення та закріплення у студентів якостей, необхідних для подальшого професійного саморозвитку: стійке позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, толерантність по відношенню до представників чужої мови та культури, віру у власні сили і здатність опанувати іноземну мову.

У рамках наукового дослідження, яке проводиться на базі факультету іноземної філології Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, було запроваджено низку заходів, спрямованих на формування у студентів глобального мислення, толерантності до представників інших культур, визнання та сприйняття європейських цінностей. Це, передусім, поглиблення вивчення курсу країнознавства за рахунок введення елементів лінгвокраїнознавства в навчання історії мови, лексикології, стилістики та ін. спеціальних дисциплін. Значно більше уваги приділяється соціокультурним аспектам міжнародного співробітництва, що забезпечує взаєморозуміння й співпрацю представників різних культур. В експериментальних групах читається спецкурс «Основи теорії міжкультурної комунікації», спрямований на розширення й поглиблення знань студентів щодо різноманіття європейських мов та їх співіснування. На заняттях з практики володіння іноземною мовою використовуються такі сучасні технології, як презентації, ділові ігри, кейс-метод та ін. Це дозволяє викладачеві вводити студентів у світ культури європейських країн та моделювати різні ситуації спілкування. В такий спосіб у студентів формується позитивне ставлення до способу життя європейців, їхніх цінностей та пріоритетів.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити такі висновки: до основних передумов запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей слід віднести:

- сталий розвиток системи вищої освіти в Україні;
- переосмислення мети вивчення іноземної мови у ВНЗ;
- розширення мобільності студентів та персоналу;
- реалізацію нової мовної політики, що передбачає оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування;
- компетентність викладача англійської мови.

У даній статті не виснажуються всі питання, пов'язані з педагогічними засадами запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей. Подальших досліджень потребують шляхи реалізації виявлених засад у навчально-виховному процесі вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» (2984-111). – К.: АТ «Книга», 2002. – 67 с.
2. Основні засади розвитку вищої освіти України. – Частина 3. / За ред. С.М. Ніколаснка. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – 181 с.
3. Кремень В.Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ столітті // Вища школа. – 2002. – № 4-5. – С. 3-33.
4. Мещанінов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: Монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
5. Першукова О.О. Переосмислити мету // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 4. – С. 116-122.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид-ня С.Ю. Ніколаєва // К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

Рецензенти: д.пед.н., професор Савенкова Л.О.,
д.пед.н., професор Старіков І.М.

© Казакова О.В., 2009

Стаття надійшла до редакції 14.05.2009 р.